

12. lecke: Az Európai Unió a világban – az Unió mint globális szereplő

Tartalomjegyzék

1	Az EU jelentősége a világban.....	2
2	Az Európai Unió (kül)kereskedelmi politikája.....	3
2.1	<i>Egyoldalú (autonóm) piacvédő intézkedések.....</i>	4
2.2	<i>Az általános preferenciális elbánást nyújtó rendszer.....</i>	4
2.3	<i>Az Európai Gazdasági Térség.....</i>	5
2.4	<i>A társulási megállapodások.....</i>	5
2.4.1	<i>A stabilizációs és társulási megállapodások.....</i>	5
2.4.2	<i>Társulási szerződések a mediterrán térség országaival – az euro-mediterrán megállapodások.....</i>	5
2.4.3	<i>Az afrikai, karibi, és csendes-óceáni országokkal fennálló partnerségi viszony.....</i>	6
2.5	<i>A bővítési folyamat.....</i>	8
2.6	<i>A közös kül- és biztonságpolitika.....</i>	9
2.6.1	<i>Az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője.....</i>	10
2.6.2	<i>A KKBP-t támogató ügynökségek.....</i>	11

Az olvasólecke ajánlott feldolgozási ideje: 15-20 perc

1 Az EU jelentősége a világban

Az Unió külső kapcsolatainak kemény magját a **közös kereskedelempolitika** jelenti. Ezzel azonban jó ideje már távolról sem merülnek ki az Unió kapcsolatai a külvilággal. Jelenleg 136 országban van képviselője, nemzetközi szerződések százait kötötte államokkal és nemzetközi szervezetekkel.

A Közösségek égisze alatt folyó külső fellépések mellett az 1993-ban hatályba lépett **Maastrichti Szerződés** létrehozta az Unió úgynevezett második (kormányközi jelleget mutató) pillérét, a korábbi Európai politikai együttműködést intézményesíteni és továbbfejleszteni hivatott **közös kül- és biztonságpolitikát**. Már ekkor említés történt közös védelmi politika létrehozásának lehetőségéről az Unió keretei között.

A **Lisszaboni Szerződés** az EUSZ 3. cikkének (5) bekezdésében rögzítette azokat az **általános elveket**, amelyeket az Unió valamennyi külső tevékenysége során követni kíván. „A világ többi részéhez fűződő kapcsolataiban az Unió védelmezi és érvényre juttatja értékeit és érdekeit, és hozzájárul polgárainak védelméhez. Hozzájárul a békéhez, a biztonsághoz, a Föld fenntartható fejlődéséhez, a népek közötti szolidaritáshoz és kölcsönös tisztelethez, a szabad és tisztességes kereskedelemhez, a szegénység felszámolásához és az emberi jogok, különösen pedig a gyermekek jogainak védelméhez, továbbá a nemzetközi jog szigorú betartásához és fejlesztéséhez, így különösen az Egyesült Nemzetek Alapokmányában foglalt alapelvek tiszteletben tartásához.”

A külső aktivitás jelenleg egyrészt az Unió általános rendszerében, másrészt a közös kül- és biztonságpolitika keretében zajlik.

A külső jelenlét sokrétűségét jól illusztrálja az következő tíz példa:

- Az Unió hozzájárul a stabilitás megőrzéséhez a **Balkánon**. Hét országban működik a stabil társadalom építését szolgáló támogatási program. Mára az Unió bővítési politikája keretében a Nyugat-Balkán egyes országai tagjelölti, vagy potenciális tagjelölti státust élveznek.

- Az Unió, az ENSZ, az Egyesült Államok és Oroszország mellett **tagja a „kvartettnek”**, amely a **közel-keleti béke** megteremtésén dolgozik. Az arab-izraeli konfliktus rendezése Európa stratégiai prioritása, melyben egy független, demokratikus, életképes palesztin állam megfér Izraellel és a többi szomszédjával.

- Az Unió **szomszédságpolitikája** keretében a vele szomszédos országokkal privilegizált kapcsolatokra törekszik. E politika hozzá kíván járulni ezen országokban a jólét, a biztonság és a stabilitás biztosításához annak érdekében, hogy ne jöjjön létre új választóvonal a kibővült Unió és a **Mediterráneum déli** medencéje, **Kelet-Európa** és a **déli Kaukázus** országai között.

- Az Unió adta az alaphangját a **Kiotói Klíma Egyezmény** létrehozására vivő tárgyalásoknak. Az Unió a klímaváltozás kapcsán terén jogilag kötelező összefogás létrehozására koncentrált.

- Az Unió számos téren együttműködik az **ENSZ-szel**. Az Unió elkötelezettsége a multilateralizmus mellett – amelyet a Lisszaboni Szerződés is rögzít – a tárgyalásokon alapuló, kötelező szabályokon alapuló nemzetközi viszonyokhoz való ragaszkodásban nyilvánul meg. (Itt – a könyv egyik eredeti szerzője, Várnay Ernő szerint – ki kell emelni a hegemonizmussal, a nemzetközi jog normáit figyelmen kívül hagyó fellépésekkel szembeni állásfoglalást.)

- Az Unió számos katonai, politikai és polgári misszióban vesz részt elősegítendő a **béketeremtést és a békefenntartást** Európában, Afrikában, sőt ezeken a kontinenseken túl is, például Afganisztánban.

- Az Unió elkötelezett az **emberi jogok** iránt és azért dolgozik, hogy ezek egyetemesen elfogadott elvek legyenek. Az Unió az emberi jogokat külkapcsolatai központi aspektusává tette. Ezt megtaláljuk a politikai párbeszédet létesítő egyezményekben, a fejlesztési és

támogatási politikájában, továbbá az olyan multilaterális fórumokon történő fellépései során, mint az ENSZ.

- Az Unió a külkereskedelem terén egységként lép fel. Ezen a téren a **szabad és tisztességes kereskedelem** elkötelezettje. Mivel a kereskedelmi tárgyalásokon egységként lép fel, képes tényleges befolyást gyakorolni. Az Unió 28/27 tagállama együttesen a világkereskedelem 19%-át bonyolítják.

- Az Unió segíti partnereinek társadalmi és gazdasági fejlődését, és katasztrófák esetén kész segíteni. Az EU és tagállamai a világ **legjelentősebb (a teljesnek kb. 60%-át kitevően) donor-együttesét** alkotják a fejlesztési és humanitárius segélyezés terén.

- Az Uniónak szembe kell néznie a nemzetközi gazdasági és pénzügyi téren adódó kihívások kezelésével, amint ez a **G20** keretében történik. Az Unió részese a nemzetközi pénzügyi szervezetek, a Világbank és a Nemzetközi Valuta Alap (IMF) reformjára, valamint a **nemzetközi pénzügyi szektor újraszabályozására** irányuló erőfeszítéseknek.

1. táblázat. Az EU27, az USA, Japán, Kína és Oroszország néhány világgazdasági pozíciójuk szempontjából fontos adatának összehasonlítása (2015-ös adatok)

	EU27	USA	Japán	Kína	Oroszország
Népesség (millió)	509,39	321,42	126,96	1371,22	144,1
Népességnövekedés (az előző évhez képest)	0,4	0,9	-0,1	0,5	0,2
Városi népesség (az össznépesség %-ában)	75	82	93	56	74
Terület (ezer km ²)	4471	9629	378	9597	17075
Népsűrűség (fő/km ²)	114	33	336	143	8
GDP, nominális (milliárd euró)	14711	16264	3952	9926	1200
Reál GDP növekedés, nemzeti valutában (%)	2,2	2,6	1,2	6,9	-3,7
Relatív egy főre jutó GDP vásárlóerő-paritáson (EU27=100)	100	145	105	37	63
Export (milliárd euró)	1789	1362	561	1932	308
Import (milliárd euró)	1729	2049	566	1421	174

Megjegyzés: az EU27-nél a népesség magában foglalja a francia tengerentúli területeket, a kereskedelem csak az EU-n kívüli kereskedelmet

Forrás: saját szerkesztés az European Commission Statistical Pocketbook (2018) alapján

2 Az Európai Unió (kül)kereskedelmi politikája

Az Európai Unió tagállamai az Európai Gazdasági Közösség 1957-es létrehozásakor célul tűzték valamennyi árura kiterjedő vámunó létrehozását. A vámunió keretében a tagállamok a közöttük megvalósuló exportot, importot és tranzitot nem vámoztathatják, továbbá a nem tagállamokból származó importot a tagállamok egységes vámtarifa alapján kötelesek vámoztatni. Az EGK – tovább lépve a vámunió koncepcióján – az egységes belső piac – az áruk, a szolgáltatások, a munkaerő, a tőke tagállamok közötti szabad mozgása, illetve a vállalkozás tagállamok közötti szabadsága – megteremtését is célul tűzte. Ezekhez a célokhoz

szorosan kapcsolódóan a tagállamok úgy határoztak, hogy a kívülálló országok irányában a **kereskedelempolitika terén egységként** lépnek fel. A belső piac életre hívása azt is jelenti, hogy az Unió tagállamai a többi tagállammal folytatott kereskedelmet nem tekintik a szó kereskedelempolitikai értelmében külkereskedelemnek, vagy másképpen a többi tagállam irányában lemondanak a kereskedelempolitikai eszköztárukról (vámok, mennyiségi korlátozások, dömping-eljárás, egyéb védintézkedések). A kívülállók felé történő egységkénti fellépés érdekében Unió **közös (kül)kereskedelempolitika** folytatására kap felhatalmazást. A tagállamok tehát harmadik államok irányában is elveszítik külkereskedelem politikai szuverenitásukat, ezzel – adott esetben nevükben is - az Unió él.

Az Unió kereskedelempolitikájának **általános jogi kereteit a Világkereskedelmi Szervezet** (World Trade Organization – WTO) adja. Az Unió valamennyi tagállama tagja a WTO-nak, jogait és kötelezettségeiket azonban az Unióhoz tartozásuk határozza meg. A WTO legfontosabb szabálya, hogy **diszkrimináció-mentes elbánást** kell biztosítani a tagoknak, illetve hogy biztosítani kell a **legnagyobb kedvezményes elbánást**. Amennyiben ezeket a kötelezettségeiket nem teljesítik, úgy a rendszer vitarendezési eljárásokat bocsát rendelkezésre, illetve szankció-rendszert is magába foglal. (Ilyen eljárásokra került sor az Egyesült Államok és az Európai Unió között.) A vámuniók kivételt képeznek a legnagyobb kedvezményes elbánás nyújtásának kötelezettsége alól. Gyakorlati szempontból talán annak van legnagyobb jelentősége, hogy a WTO keretei között folyó kereskedelmi tárgyalásokon a **tagállamok nevében az Unió** vesz részt.

A nemzetközi kereskedelem jelentősen hozzájárul a fenntartható növekedés fokozásához és a munkahelyteremtéshez. Az EU-ban több mint 30 millió álláshely függ az Unión kívülre irányuló exporttól. Az előrejelzések szerint a jövőbeli globális gazdasági növekedés 90%-a Európa határain kívül fog végbemenni. Így tehát a kereskedelem a növekedés ösztönzője lehet, így kulcsfontossággal bír az EU számára.

2.1 Egyoldalú (autonóm) piacvédő intézkedések

Az Unió vállalkozásait a tisztességtelen versennyel szemben az egyoldalúan bevezethető védintézkedések szolgálják. Az Unió **dömpingeljárást** indít azokban az esetekben, amikor az importált áru ára alacsonyabb a normál értéknél, azaz az exportáló országa piacán az adott vagy hasonló termékért elérhető árnál, azaz úgynevezett dömpingrés adódik. Az eljárás akkor vezet a **dömpingvám** kiszabására, ha a **dömpingrés** fennállása bizonyítást nyer, továbbá, ha az olcsó import kárt okoz(hat) uniós vállalkozásoknak, és az Uniónak ebből kára származik. Az eljárást a Bizottság folytatja le, a dömpingvámot a Tanács veti ki.

Az államilag támogatott export uniós piacszararását az **értékkiegyenlítő vámok** kiszabása védheti ki.

Az úgynevezett **általános védzáradék** alapján az Unió akkor korlátozza a behozatalt, ha egy termékből az import hirtelen megnő, és ez kárt okoz az Uniónak. A legfeljebb 200 napra bevezethető **ideiglenes piacvédelmi intézkedésre** akkor kerül sor, ha a piacon jelentkező kritikus fejlemény azonnali beavatkozást tesz szükségessé.

2.2 Az általános preferenciális elbánást nyújtó rendszer

Az ENSZ kezdeményezésére az Unió a kevésbé fejlett (**elmaradott**) országokból érkező importot kedvezményes, az általánosan alkalmazottól eltérő elbánásban részesíti (mára ezt némileg módosítva így hívják: **Generalised Scheme of Preferences**). Ez azt jelenti, hogy az Unió meghatározza azoknak az országoknak a körét, ahonnan érkező, szintén általa meghatározott termékek behozatala esetén **nem vet ki vámot** (felfüggeszti a közös vámtarifa alkalmazását), illetve **csökkentett** vámot alkalmaz.

2.3 Az Európai Gazdasági Térség

Az eredetileg az úgynevezett „maradék EFTA” államokkal létrehozott **Európai Gazdasági Térségről** (EGT) kötött megállapodás keretében **Norvégia, Liechtenstein és Izland** és az Unió között a nemzetközi gazdasági kapcsolatok terén szokatlanul intenzív viszony jött létre. Az EGT-n belül szabadkereskedelem zajlik, s érvényesül a többi belső piaci szabadság (a munkaerő, a tőke szabad mozgása, a vállalkozás, a szolgáltatás nyújtás és igénybevétel szabadsága). Ehhez járul, hogy az Unió belső piaci jogharmonizációja is kiterjed ezekre az országokra, valamint, hogy a három ország hozzájárul az Unió költségvetését képező Kohéziós Alap finanszírozásához.

Az EGT rendszerének megfelelő **integrációs megállapodás-együttes** létezik az Unió és **Svájc** között. A 14 megállapodás azt szolgálja, hogy Svájc is részese lehessen az Unió belső piacának.

2.4 A társulási megállapodások

Az Unió számos országgal önálló intézményekkel, speciális eljárások keretei között működő társulást hozott létre.

2.4.1 A stabilizációs és társulási megállapodások

Ezek a megállapodások mind tartalmukat, mind intézményi-jogi rendjüket illetően nagy **hasonlóságot** mutatnak a közép-és kelet európai országokkal – köztük Magyarországgal – azok csatlakozását megelőzően kötött társulási megállapodásokkal, amelyek az **európai megállapodás** nevet viselték. Ezek a megállapodások úgynevezett vegyes szerződések, mivel a társult országgal a Közösségek mellett azok tagállamai is szerződő félként szerepelnek.

Stabilizációs és társulási megállapodás megkötésére került sor a **Nyugat-Balkán** országaival: az azóta már taggá vált Horvátországgal, valamint Macedónia volt Jugoszláv Köztársasággal, Albániával, Montenegróval, Szerbiával és Bosznia-Hercegovinával.

A megállapodások az ipari termékek fokozatos **szabadkereskedelmét** irányozzák elő, azaz a vámok és mennyiségi korlátozások, valamint az azokkal azonos hatású kereskedelmi akadályok megszüntetését.

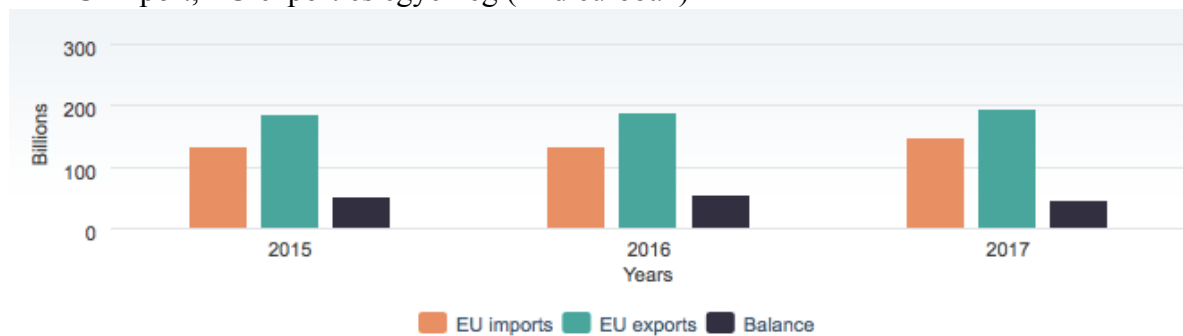
A társulási megállapodások a kereskedelem mellett **politikai párbeszédet** is előirányoznak a felek között, számos gazdasági téren együttműködést (kooperációt) céloznak, és rögzítik, hogy a társult ország közelíti jogát az Unió jogához.

2.4.2 Társulási szerződések a mediterrán térség országaival – az euro-mediterrán megállapodások

Az Unió tagállamainak – különösen a Földközi-tenger partján elhelyezkedő országoknak – erőteljes érdeke fűződik a térség országaival fenntartott kereskedelmi és politikai kapcsolatok erősítéséhez. Az európai országokkal kötött társulási megállapodásokra erősen emlékeztető megállapodás-típus jelenleg tizenegy országgal áll fenn: **Marokkó, Tunézia, Algéria, Egyiptom, Jordánia, Libanon, Izrael, Palesztin Hatóság, Szíria, valamint Törökországgal.**

A megállapodások **szabadkereskedelmet** irányoznak elő, a tarifális és nem tarifális akadályok kölcsönös megszüntetése révén. A megállapodások lehetőséget adnak a **származás kumulatív meghatározására**, tehát amennyiben a megállapodással rendelkező országok egymással szabadkereskedelmi kapcsolatban vannak, akkor a vámmentességre jogot adó származási hányadok összeadódnak.

1- ábra: Az EU és a mediterrán partnerség országai közötti kereskedelem volumene – EU import, EU export és egyenleg (mrd euróban)

Forrás: Az EU hivatalos honlapja

Az euromediterrán megállapodások szintén lehetőséget teremtenek a külpolitikai együttműködésre a **politikai párbeszéd** szerződésbe foglalásával. A rendszerben rejlő lehetőségek teljes körű kihasználását gátolja, hogy egyes mediterrán országok nem tekintik egymást lehetséges tárgyaló félnek.

A Mediterráneum társult országaival kötött megállapodásokhoz járul, illetve azokat is átfogja az **európai szomszédságpolitikához** (European Neighbourhood Policy) kapcsolódó **Európai Szomszédsági és Partnerségi Eszköz** elnevezésű pénzügyi támogatási keret, amelyből az Unió valamennyi euromediterrán partnere részesülhet (a fent említett országokon kívül Líbia is). A jelenleg hatályos rendelet értelmében a 2007-2013-as időszakra összesen 11 milliárd 181 millió euró használható fel.

2.4.3 Az afrikai, karibi, és csendes-óceáni országokkal fennálló partnerségi viszony

A korábbi, 1963-as **yaoundéi megállapodást** és az azt követő, 1975-től kezdve többszörösen megújított **loméi megállapodás** folytatásaként 2000-ben 20 évre kötött **cotonoui megállapodás** az Unió és a jelenleg **79 afrikai, karibi és csendes-óceáni (AKCS) ország** között mára ún. **Economic Partnership Agreements** keretein belül partneri viszony elemeivel igyekszik gazdagítani az együttműködést, amivel az Unió korábban főként a jelentősen elmaradott országok gazdasági fejlődéséhez szándékozott hozzájárulni. A tagállamok többsége az Unió valamely tagállamának a gyarmata volt.

A megállapodás kereskedelmi része az AKCS államok mintegy 95%-át érintően **vámmentes piacra jutást** irányoz elő az Unió piacára. A megállapodás alapján az AKCS országok nem kötelesek ugyanilyen elbánásban részesíteni az Unióból érkező importot.

A cotonoui megállapodás újszerű elemei a következők:

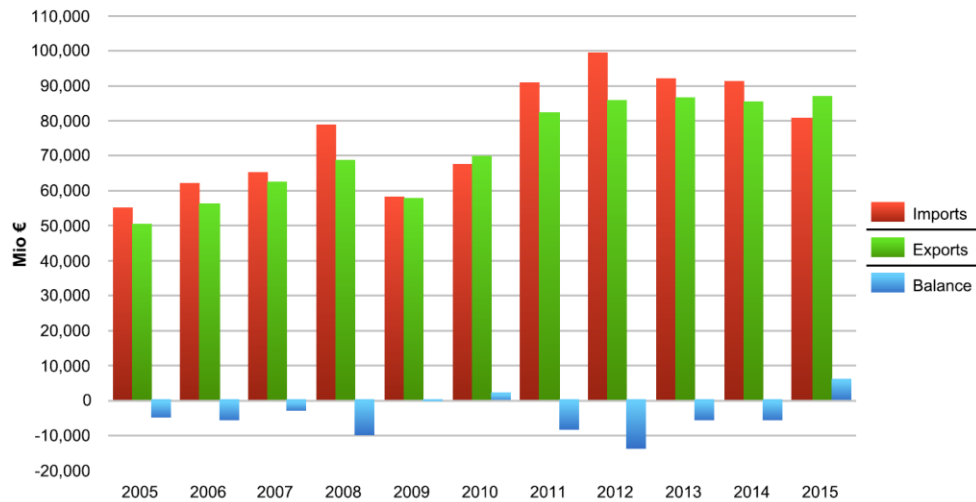
- politikai téren kiterjed a **politikai párbeszédre, a békefenntartásra és konfliktus-megelőzésre**, illetve konfliktusmegoldásra, az **emberi jogok** tiszteletben tartásának ellenőrzésére, valamint a **jó kormányzás** (good governance) támogatására (ez utóbbin mindenképp a korrupcióval szembeni fellépést kell érteni),
- a nem-közületi szereplők részvételének elősegítése,
- a gazdasági fejlődés és **szegénység elleni** küzdelem középpontba állítása,
- a regionális együttműködések ösztönzése,
- a pénzügyi segélyek mellett megjelenik az Európai Beruházási Bank által kölcsönök, tőkejuttatások formájában nyújtott beruházási támogatás.

Az egyezmény intézményi keretét a Miniszteri Tanács (Council of Ministers), a Nagykövetek Bizottsága (Committee of Ambassadors) és a Közös Parlamenti Közgyűlés (Joint Parliamentary Assembly) adják.

A megállapodáshoz kapcsolódik az **Európai Fejlesztési Alap** (EFA, European Development Fund - EDF), amely támogatást (segélyt) nyújt az AKCS országoknak gazdasági

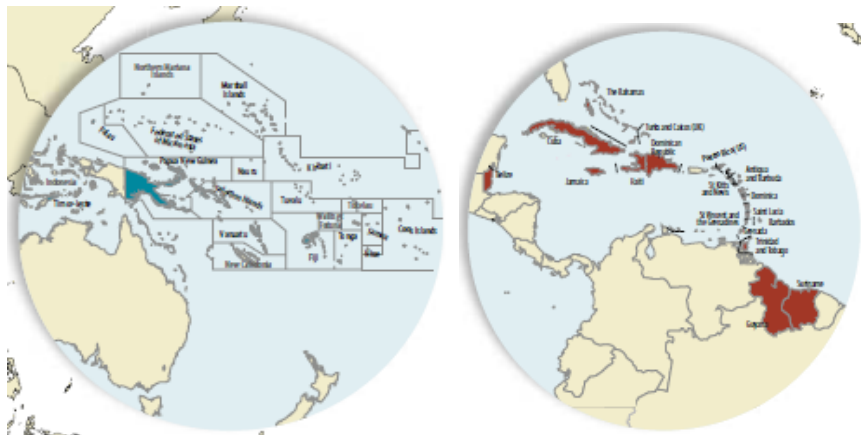
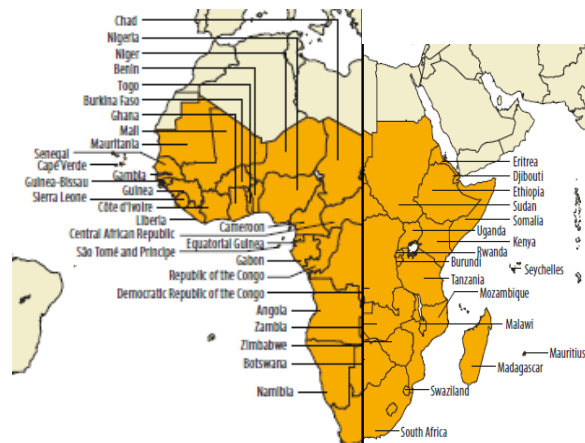
fejlődésük elősegítésére. Az EFA egy olyan segélyalap, amelyet az Unió tagállamai töltenek fel, és nem része az Unió általános költségvetésének.

2. ábra: Az EU és a fejlődő országok közötti kereskedelem (import, export és egyenleg) volumenének változásai (millió euró)

2. táblázat: a fejlesztési politikán belül az AKCs-országok listája (ACP)

Afrikai		Karibi	Csendes-óceáni
1. Angola	25. Libéria	49. Antigua & Barbuda	65. Cook-szigetek
2. Bénin	26. Madagaszkár	50. Bahama-szigetek	66. Kelet-Timor
3. Botswana	27. Malawi	51. Barbados	67. Fiji
4. Burkina Faso	28. Mali	52. Belize	68. Kiribati
5. Burundi	29. Mauritánia	53. Kuba	69. Marshall-szigetek
6. Kamerun	30. Mauritius	54. Dominika	70. Mikronéziai Szövetségi Államok
7. Zöld-foki Köztársaság	31. Mozambik	55. Dominikai Köztársaság	71. Nauru
8. Közép-afrikai Köztársaság	32. Namíbia	56. Grenada	72. Niue
9. Csád	33. Níger	57. Guyana	73. Palau
10. Comore-szigetek	34. Nigéria	58. Haiti	74. Pápua Új-Guinea
11. Kinshasa, Kongói Demokratikus Köztársaság	35. Ruanda	59. Jamaica	75. Szamoa
12. Brazzaville, Kongó	36. Sao Tomé és Príncipe	60. St. Kitts és Nevis	76. Salamon-szigetek
13. Elefántcsontpart	37. Szenegál	61. St. Lucia	77. Tonga
14. Djibouti	38. Seychelles	62. St. Vincent és Grenadines-szigetek	78. Tuvalu
15. Egyenlítői Guinea	39. Sierra Leone	63. Suriname	79. Vanuatu
16. Eritrea	40. Szomália	64. Trinidad és Tobago	
17. Etiópia	41. Dél-afrikai Köztársaság		
18. Gabon	42. Szudán		
19. Gambia	43. Szváziföld		
20. Ghána	44. Tanzánia		
21. Guinea	45. Togo		
22. Guinea-Bissau (Bissau-Guinea)	46. Uganda		
23. Kenya	47. Zambia		
24. Lesotho	48. Zimbabwe		

Forrás: European Commission (2010b) 6-7. o.

A kereskedelempolitika gyakorlati megvalósítása kiter az **importtal szemben alkalmazott vám és nem vámjellegű eszközökre, a kereskedelemvédelemre és az exporttal kapcsolatos szabályokra**. Főszabályként az EU az exportot nem nehezíti meg, de elméletileg van lehetőség az export korlátozására ún. **kritikus hiány** esetén. Mindennek az alapját az **1968-ra létrehozott vámunió** adja. A kereskedelemnek egyébként egyéb vonatkozásai is lehetnek, mint pl. a kereskedelem és az EU2020, illetve a nemzetközi kereskedelem gazdasági növekedésben betöltött szerepe, valamint az újabban egyre gyakoribb protekcionista célkitűzések elleni küzdelem.

2.5 A bővítési folyamat

A külkapcsolatok természetesen legbelső körét a csatlakozás folyamatok jelentik, hiszen itt a kapcsolatok távlata a kívülálló ország csatlakozása az Unióhoz. Ez mindkét fél részéről igazodást kíván. Magától értetődően amennyiben a csatlakozni szándékozó ország gazdaságilag elmarad az Unió meghatározó országainak szintjétől, ha jogrendszere nem eléggé kifinomult, illetve jelentősen eltér az Unióban alkalmazott jogtól, netán politikai berendezkedése nem felel meg az Unió elvárásainak, számára az **igazodás terhe** sokkal súlyosabb lesz, mint a csatlakozás feltételeit megszabó Unióé.

Az Unió ma már rendelkezik csatlakozási politikával, amely meghatározott értékrend alapján, kipróbált eljárásokkal és intézményi háttérrel is rendelkezik.

A **csatlakozási eljárást és a csatlakozás alapvető feltételeit** az Európai Unióról szóló szerződés így rögzíti:

„Bármely olyan európai állam kérheti felvételét az Unióba, amely tiszteletben tartja a 2. cikkben említett értékeket, és elkötelezett azok érvényesítése mellett. (A 2. cikk értelmében az Unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok – ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait – tiszteletben tartásának értékein alapul.) A kérelmező államnak a kérelmet a Tanácshoz kell benyújtania, amely a Bizottsággal folytatott konzultációt és az Európai parlament tagjainak abszolút többségével elfogadott egyetértését követően arról tagjainak többségével határoz. Az Európai Tanács által megállapított feltételeket figyelembe kell venni.

A felvétel feltételeit és az Unió alapját képező szerződéseknek a felvétel miatt szükségessé váló kiigazításait a tagállamok és a felvételét kérő állam közötti megállapodás rendezi. Ezt a megállapodást alkotmányos követelményeinek megfelelően valamennyi szerződő államnak meg kell erősítenie.”

A csatlakozás tehát egyrészt az **Unió saját döntését** (Tanács, Bizottság Európai Parlament), másrészt a **tagállamok egyenkénti** elfogadását jelenti.

A kilencvenes évek elején az Európai Tanács a következő kritériumok teljesülése esetén tartotta elképzelhetőnek a közép- és kelet európai országok (köztük Magyarország) csatlakozását (az úgynevezett **koppenhágai kritériumok**):

- a demokratikus intézményrendszer stabilitása, a jogállamiság, az emberi jogok és a kisebbségi jogok tiszteletben tartása;
- működő piacgazdaság;
- képesség az Unión belüli piaci verseny elviselésére;
- képesség az uniós tagsággal együtt járó kötelezettségek teljesítésére, beleértve a politikai, a gazdasági és a monetáris uniós céljainak vállalását;
- az Unió képessége az új tagok befogadására úgy, hogy az ne veszélyeztesse az európai integráció előrehaladását.

A Lisszaboni Szerződés fentebb idézett cikkének megfelelően az Európai Tanács ezeken túlmenő feltételeket is megállapíthat.

A csatlakozási kérelem befogadását követően kezdődhetnek a **csatlakozási tárgyalások**, amelyek jelentős részben azt célozzák, hogy a csatlakozni kívánó ország joga a csatlakozás idejére túlnyomórészt megfeleljen az Unió jogának. A csatlakozási tárgyalások megkezdésével a csatlakozni kívánó ország **tagjelölt ország státust** élvez, és csatlakozási partnerség keretében kaphat támogatást csatlakozási erőfeszítéseire.

Jelenleg a következő országokkal folynak csatlakozási tárgyalások: Albánia, **Törökország, Macedónia volt Jugoszláv Köztársaság, Szerbia, Montenegró**. Potenciális tagjelöltként tartja nyilván az Unió Bosznia-Hercegovinát és Koszovót.

2.6 A közös kül- és biztonságpolitika

Az EUSZ 24.cikk (1) bekezdése a **közös kül- és biztonságpolitika** (KKBP) potenciális hatókörét a **lehető legszélesebben** határozza meg:

„Az Unió közös kül- és biztonságpolitikára vonatkozó hatásköre a külpolitika minden területére és az Unió biztonságát érintő valamennyi kérdésre kiterjed, ideértve a közös védelempolitika fokozatos kialakítását, amely közös védelemhez vezethet.”

Ez ma távolról sem jelenti azt, hogy a tagállamok a külkapcsolataik terén lemondtak volna szuverenitásukról, és helyettük az Unió lép fel. Az Uniónak ma sincs átfogó külpolitikája, átfogó biztonságpolitikája, az Uniónak nincs se védelmi politikája, és különösen nincs közös védelme (védereje). A tagállamok egyéni védelmi politikája és védelme mindenképp a **NATO kollektív védelmi rendszerével** egészül ki.

Az Unió kül- és biztonságpolitikája ma többnyire a **külpolitizálás „lágy” eszközeivel** valósul meg (feltételeesség a támogatás-politikában, gazdasági szankciók, „intelligens szankciók”, állásfoglalások). Az egységes, uniós szintű fellépést gyakran lehetetlenné teszik a

tagállamok eltérő érdekei, meglévő kapcsolati rendszerei. (Gondoljunk az USA iraki beavatkozásának homlokegyenest eltérő megítélésére a tagállamok csoportjai részéről.)

A KKBP szerves részét képezi az Unió közös **biztonság- és védelmi politikája**. E politika **polgári és katonai** eszközök igénybevételével biztosítja az Unió műveleti képességét. Az Unió ezeket az eszközöket az ENSZ alapelveivel összhangban igénybe veheti az Unión kívüli békefenntartó, konfliktusmegelőző és a nemzetközi biztonságot erősítő missziókban. E feladatok végrehajtása a **tagállamok által rendelkezésre bocsátott** képességeken alapul.

A KKBP terén a tagállamok továbbra is alapvetően úgynevezett **kormányközi együttműködést** valósítanak meg. Ez leegyszerűsítve azt jelenti, hogy az Unió **más együttműködési területein** (például mezőgazdasági politika, kereskedelempolitika, belső piac) a döntések túlnyomórészt **államok feletti** (szupranacionális) síkon, a Bizottság javaslatára, a Miniszteri Tanács és az Európai Parlament többségi határozatával születnek. Ezzel szemben a **KKBP terén a Bizottság és az Európai Parlament érdemben nem** szólhat bele a döntésekbe, mivel azokat adott esetben a tagállamok javaslatára az Európai Tanács, illetve a Miniszteri Tanács fogadja el. Az is jól mutatja a KKBP különállását, hogy az itt született döntéseket csak **kivételes esetben** vizsgálhatja az **Európai Bíróság**.

Az Európai Parlament „bevonását” a KKBP-be a külügyi és biztonságpolitikai főképviselő azon kötelezettsége jelenti, amely szerint rendszeresen konzultálnia kell a KKBP, valamint a közös biztonság- és védelempolitika főbb kérdéseiről, továbbá folyamatosan tájékoztatnia kell ezek alakulásáról. Az EP kérdésekkel, javaslatokkal fordulhat a Tanácshoz és a főképviselőhöz.

A KKBP terén a döntések az **Európai Tanács általános iránymutatásai és stratégiai irányvonalai** alapján az Európai Tanács vagy a Tanács **határozataként** születnek. Ezek a határozatok tartalmazhatnak

- az Unió által végrehajtandó **fellépéseket** (amint azt a béketeremtő, békefenntartó missziók esetében láthattuk),
- az Unió által képviselendő **álláspontot** (például az ENSZ fórumain),
- a fenti ügyekben hozott határozatok végrehajtására szolgáló **szabályokat**.

Az Unió stratégiai érdekeit és a közös kül- és biztonságpolitika **célkitűzéseit az Európai Tanács** fogadja el. A **Tanács** az Európai Tanács által meghatározott általános iránymutatások és stratégiai irányvonalak alapján kidolgozza a közös kül- és biztonságpolitikát, és meghozza az e politika meghatározásához és végrehajtásához szükséges **határozatokat**. Az Európai Tanács és a Tanács határozatait általában egyhangúlag hozza.

2.6.1 Az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője

A posztot a Lisszaboni Szerződés hívta életre. A viszonylag erős főképviselői pozíció életre hívását az tette szükségessé, hogy az Unió szerteágazó külső tevékenysége **összehangolást** kívánt. Gondoljuk meg, hogy a kereskedelempolitika, a fejlesztéspolitika, a bővítési politika, a szomszédságpolitika, az Unió kül- és biztonságpolitikája, az egyes szakpolitikák (kutatás-fejlesztés, környezet, a humanitárius segítségnyújtás, a transzeurópai hálózatok, a népegészségügy terén egyaránt felmerül(het) a külső kapcsolatok alakításának szükségessége. Ha ezek a feladatok megoszlanak a **Tanács Főtitkársága**, illetve a **Bizottság** meglehetősen önállóságot élvező **főigazgatóságai** között, könnyen egymást gyengítő, netán kioltó lépésekre kerülhet sor.

Egy másik igény a főképviselői poszt megteremtésével kapcsolatban, hogy az Unió a külvilág felé mindinkább **egy hangon szólaljon meg**, illetve könnyebben **megszólítható** legyen.

A **főképviselő feladatait** ennek megfelelően az EUSZ így határozza meg:

- A főképviselő **irányítja** az Unió közös kül- és biztonságpolitikáját, javaslataival hozzájárul annak alakításához. Ugyanez vonatkozik a közös biztonság- és védelempolitikára.
- A főképviselő a **Külügyek Tanácsának elnöke**.

- A főképviseelő a **Bizottság egyik alelnöke**.
- A közös kül- és biztonságpolitikára vonatkozó ügyekben az Uniót a főképviseelő **képviseli**. Az Unió nevében **politikai párbeszédet folytat** harmadik felekkel, és képviseli az Unió álláspontját a nemzetközi szervezetekben és nemzetközi konferenciákon.

A főképviseelő feladatainak ellátását az újonnan életre hívott **Európai Külügyi Szolgálat** segíti. A külügyi szolgálat a Tanács Főtitkársága, a Bizottság szervezeti egységeiből és a tagállamok diplomáciai testületéből áll majd. 2011 elején a külügyi szolgálathoz került a Bizottság Külkapcsolatok Főigazgatósága 585 tisztviselője, a Fejlesztés Főigazgatóság 93 tisztviselője, a Bizottság képviseléseinek (kvázi követségek) 436 tisztviselője és a Tanács Főtitkárságának 411 tisztviselője. Sor került 118 új álláshely létesítésére, így jelenleg a külügyi szolgálatnak 1643 tisztviselője van. A későbbiekben az a cél, hogy a létszám egyharmadát a tagállami diplomáciai képviseléseiből töltsék fel. A tagállamok összehangolják cselekvésüket a **nemzetközi szervezetekben és nemzetközi konferenciákon**. A külügyi szolgálat tagjai ezeken a fórumokon képviselik az Unió álláspontjait. Ennek az összehangolásnak a megszervezéséről a külügyi és biztonságpolitikai főképviseelő gondoskodik.

2.6.2 A KKBP-t támogató ügynökségek

Az **Európai Unió Biztonságpolitikai Kutatóintézete** (European Union Institute for Security Studies, EUISS) párizsi székhelyű autonóm ügynökség. Részt vesz a közös kül- és biztonságpolitika megtervezésében és kifejlesztésében – elsősorban azáltal, hogy szakpolitikai elemzéseket készít és ajánlásokat fogalmaz meg mindenekelőtt a külügyi és biztonságpolitikai főképviseelő számára, emellett **összekötő szerepet tölt be az európai szakértők és a döntéshozók között**, és hozzájárul az európai stratégia kialakítását célzó vitafolyamat eredményességéhez.

Az **Európai Védelmi Ügynökség** (European Defence Agency) céljai között találjuk a következőket:

- az EU **védelmi képességeinek** javítása, különösen a válságkezelés területén;
- az uniós **fegyverkezési együttműködés** előmozdítása;
- az EU védelmi ipari és technológiai alapjainak megerősítése és **versenyképes európai védelmi felszerelési piac** létrehozása;
- a **kutatás támogatása** Európa védelmi ipari és technológiai potenciáljának megerősítése érdekében.

Irodalom

European Commission (2010a): EU energy and transport in figures. Statistical Pocketbook, European Commission, Brussels.

European Commission (2010b): Partnership for Change. The EU's Cooperation with African, Farkas Beáta – Várnay Ernő (2011): Bevezetés az Európai Unió tanulmányozásába. JATEPress Szeged.

Caribbean and Pacific countries, European Commission, Brussels.

Gazdag Ferenc (2005): Európai integráció és külpolitika. Osiris, Budapest.

Osztovits András (szerk.) (2008): Az Európai Unió alapító szerződéseinek magyarázata. 1. kötet CompLex, Budapest.

Vígh László (2010): Közös kül- és biztonságpolitika. In: Kengyel Ákos (szerk.): Az Európai Unió közös politikái. Akadémiai Kiadó, Budapest, 481-502. o.

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
KÖZGAZDÁSZ KÉPZÉS
TÁVOKTATÁSI TAGOZAT
LECKESOROZAT
COPYRIGHT © SZTE GTK 2017/2018

A LECKE TARTALMA, ILLETVE ALKOTÓ ELEMEI ELŐZETES,
ÍRÁSBELI ENGEDÉLY MELLETT HASZNÁLHATÓK FEL.

JELEN TANANYAG
A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEMEN KÉSZÜLT
AZ EURÓPAI UNIÓ TÁMOGATÁSÁVAL.
PROJEKT AZONOSÍTÓ: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE